

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОПРАВОВИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ НАУК**

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вибірчі системи

спеціальність	052 «Політологія»
освітня програма	«Політологія»
інститут, факультет	Інститут управління та права, Юридичний факультет
мова навчання	українська

програма «Виборчі системи» для студентів за напрямом підготовки 052 «Політологія» 16 с. Освітня програма (спеціалізація) 052 «Політологія»

Розробник: к.п.н., доцент кафедри загальноправових та політичних наук
Сергієнко Т.І.

програма затверджена на засіданні кафедри загальноправових та політичних наук

Протокол від «28» серпня 2019 року № 1

Завідувач кафедри загальноправових та політичних наук
_____ (Арабаджиєв Д.Ю.)

«28» серпня 2019 року

Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від «___» _____ 2019 року № ___

«___» _____ 2019 року Голова _____
(Філей Ю.В.)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Нормативна	
	Напрямок підготовки 052 «Політологія»		
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування):	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		4-й	---
Індивідуальне науково-дослідне завдання: курсова робота 30		Семестр	
Загальна кількість годин – 180			
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 5,5		Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції
	14 год.		---
	Практичні, семінарські		
	28 год.		---
	Лабораторні		
	---		---
	Самостійна робота		
100 год.	---		
Індивідуальні завдання:			
38 год.			
Вид контролю: екзамен			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 35% до 65%

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування у студентів об'єктивного уявлення про характерні риси і специфічні особливості виборів як інституту політичної системи, типів виборчих систем, дослідження світового досвіду формування виборчих систем на прикладі різних країн світу; розгляд основних напрямів і тенденцій розвитку різних типів виборчих систем; розкриття особливостей переходу від одного типу виборчої системи до іншого; дослідження інституту виборів в умовах демократії, авторитаризму й тоталітаризму як явищ, характерних для новітньої епохи.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Виборчі системи» є набуття знань про основні категорії й закономірності електоральної політології; ознайомлення з особливостями виборчих систем у країнах з різними типами політичної культури та політичного режиму; підготовка студентів до практичного застосування знань в сфері аналізу сучасних моделей виборчих систем.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен отримати:

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК04. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК05. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК06. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня, з експертами з інших галузей знань.

ЗК07. Здатність працювати в команді.

ЗК08. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК09. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК10. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК01. Розуміння загальних принципів політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи основні віхи розвитку уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.

СК02. Базові знання сучасної нормативної та позитивної політичної теорії, політичного аналізу, порівняльної та прикладної політології.

СК03. Вільне володіння базовим категорійно-понятійним та аналітично-дослідницьким апаратом сучасної світової політичної науки.

СК04. Розуміння ключових принципів функціонування влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн і регіонів.

СК05. Застосування ключових політологічних понять, теорій і методів до аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей.

СК06. Розуміння базових особливостей реалізації влади у різних політичних системах та контексту їх функціонування і взаємодії.

СК07. Здатність використовувати сучасні політологічні теорії, концепти та методи для аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівні.

СК08. Здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням прикладних методів, технологій та інструментарію аналізу.

СК09. Здатність фахово викладати політологічні дисципліни на відповідному рівні даної освітньої кваліфікації.

СК10. Спроможність фахово виконувати політико-організаційні, експертні, дорадчі та консультативні функції на національному та міжнародному ринку праці.

Очікувані програмні результати навчання:

Знати:

- ключові характеристики виборів як інституту політичної системи;
- основні категорії електоральної політології;
- принципи сучасного демократичного права;
- історію виборчого процесу та його сучасний стан;
- базові характеристики основних типів виборчих систем.

Вміти:

- фахово тлумачити головні терміни даного курсу;
- чітко оперувати понятійно-категоріальним апаратом електоральної політології;
- розрізняти особливості виборчих систем різних країн;
- аналізувати переваги та недоліки існуючих в світі моделей виборчих систем;
- прогнозувати політичні наслідки процесів, що відбуваються у виборчій системі та виборчому законодавстві України.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Теоретико-концептуальні виміри виборчої системи

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ВИБОРИ ЯК ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Тема 1. Інститут виборів у політичній системі суспільства

Мета, завдання та структура курсу. Місце курсу в системі політичних та гуманітарних дисциплін. Електоральна політологія – наука про вибори, виборчі системи та виборчу поведінку. Становлення та розвиток теорії виборчих систем. Сучасні проблеми та методи вивчення виборчих систем та виборчої поведінки. Огляд літератури з курсу. Методичні рекомендації щодо вивчення курсу та методика оцінювання знань.

Поняття виборів. Вибори як невід'ємний елемент демократії, форма народовладдя. Вибори і представницька демократія. Ліберальна та виборча демократія. Вибори як інструмент демократизації. Європейський виборчий доробок.

Класифікація виборів. Чинники впливу на характер виборів. Вибори як знаряддя політичного маніпулювання. Вибори як інструмент переходу до демократії. Функції та учасники виборів.

Тема2. Історичні аспекти становлення виборчої системи України

Історичний огляд інституту виборів в Україні. Розглянуто перші паростки державності на території сучасної України - Скіфське царство. Вивчено багатий політичний досвід інституту виборів який був привнесений грецькою колонізацією. Досліджено устрій Київської землі, Новгородського князівства, Запорізької Січі. Також розглянуто вплив на Українські землі в складі Російської імперії. Розглянуто діяльність Кирило-Мефодіївського товариства.

Доведено, що у період нового етапу державотворення України, який юридичне зафіксований III Універсалом УНР, особливе місце у визначені державної політики відводилось Установчим зборам, які організовувались через вибори, їх відкриття було призначене на 9-22 січня 1918 р. (за новим стилем), але було перенесене (див. також «Третій Універсал української Центральної Ради»).

Тема3. Сутнісні, риси, типологія та функції виборчих систем.

Розглянуто типологію виборчих систем. Вивчено поняття та основні ознаки пропорційної виборчої системи. Досліджено переваги та недоліки пропорційної виборчої системи. Проаналізовано мажоритарну виборчу систему та її характеристики. Також виявлено недоліки а переваги мажоритарної виборчої системи. Вивчено змішані виборчі системи.

Тема4. Принципи виборчого права.

Вивчено понітійно-категоріальний апарат виборчої системи. виборчого права. Розглянуто сутність та значення виборів та виборчого процесу. Досліджено основні принципи виборчого права, на прикладах розглянуто дію кожного з них та вивчено особливість.

Тема 5. Характеристика основних етапів виборчого процесу в Україні

Розглянуто поняття виборчого процесу, вивчено стадії виборчого процесу. Вивчено та досліджено суть таких категорій як: списки виборців, територіальний виборчий округ, виборчі дільниці, виборчі комісії в Україні, висування кандидатів у депутати, реєстрація кандидатів, передвиборна агітація, голосування, підрахунок голосів, повторні вибори.

Розглянуто суб'єкти та об'єкти виборчого процесу. Вивчено повноваження, функції та порядок формування виборчої комісії.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСНОВНІ ТИПИ ВИБОРЧИХ СИСТЕМ У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Тема 6. Виборча система США

Висвітлено сутність однієї з найдемократичніших систем виборів – виборчій системі США. Вона є не тільки важливою формою безпосередньої участі громадян в здійсненні державної влади, а також конституційним актом обрання представників народу до органів державної влади. Система виборів в США є засобом виховання й самоорганізації та практичною реалізацією виборчого права народу, ефективним засобом перебудови сучасного суспільства.

Розглянуто особливості процедури обрання президента в сучасних США. Визначено причини, що зумовили формування складної двоступеневої системи обрання глави держави. Виділені сильні та слабкі сторони цієї системи.

Тема 7. Виборча система Німеччини

Розглянуто виборчу систему як інститут представницької демократії в Німеччині, як механізм взаємодії та взаємовпливу політичних інститутів, як необхідну умову формування електоральних переваг виборців.

Тема 8. Вибори і референдум в Франції

Розглянуто процес формування виборних органів у Франції. Вивчено основні принципи виборчого права які закріплені у ст. 3 Конституції Франції, та головні положення порядку обрання виборних державних органів - у відповідних її розділах.

Досліджено відносини, пов'язані з організацією і проведенням виборів, які визначені нормами Виборчого кодексу. Проте слід зазначити, що особливістю цього Кодексу є те, що він не приймався Парламентом як єдиний акт і являє собою інкорпорацію виданих з 1852 р. норм органічних і звичайних законів.

Досліджено правове регулювання виборів. Активним виборчим правом наділені громадяни, що мають політичні та громадянські права, досягли надень виборів 18 років (ст. 2 Кодексу). Не вносяться до списків виборців особи, засуджені за перераховані в Кодексі злочини до певних покарань, банкрути, а також ті, хто позбавлений судом права голосу і участі у виборах на встановлений у вирокі строк.

Тема 9. Виборча система Австрії

Проведено історик політологічний аналізу виборчих систем Австро Угорщини у другій половині XIX — початку XX ст., їх впливу на розгортання українського національно - визвольного руху та становлення української багатопартійності.

Тема 10. Відкриті виборчі списки. Досвід Норвегії

Проаналізовано сучасний етап розвитку системи управління виборчим процесом демократичних країн Європи (на прикладі Норвегії), виокремлено особливості організації виборів у цій країні.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Теоретико-концептуальні виміри виборчої системи												
Змістовий модуль 1. Вибори як інститут політичної системи												
Тема 1. Інститут виборів у політичній системі суспільства	15	1	4			10						
Тема 2. Історичні аспекти становлення виборчої системи України	13	1	4			10						
Тема 3. Сутнісні, риси, типологія та функції виборчих систем	16	2	4			10						
Тема 4. Принципи виборчого права	14	2	2			10						
Тема 5. Характеристика основних етапів виборчого процесу	16	2	4			10						
Разом за змістовим модулем 1	76	8	18			50						
Змістовий модуль 2. Основні типи виборчих систем у різних країнах світу												
Тема 6. Виборча система США	14	2	2			10						
Тема 7. Виборча система Німеччини	13	1	2			10						
Тема 8. Вибори і референдум в Франції	13	1	2			10						
Тема 9. Виборча система Австрії	13	1	2			10						
Тема 10. Відкриті виборчі списки. Досвід Норвегії	15	1	2			10						
Разом за змістовим модулем 2	66	6	10			50						
Усього годин	142	14	28			100						
Модуль 2. Практико-аналітична діяльність												
ІНДЗ					8				-	-	-	
Курсова робота						30						
Усього годин	180	14	28		8	130						

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
...		

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Інститут виборів в Україні: етапи становлення	4
2	Історичні аспекти становлення виборчої системи України	4
3	Сутнісні, риси, типологія та функції виборчих систем	4
4	Принципи виборчого права	2
5	Характеристика основних етапів виборчого процесу в Україні	4
6	Виборчі системи світу США	2
7	Розвиток інституту виборів у Німеччини	2
8	Виборчі системи в Франції	2
9	Виборча система Австрії	2
10	Відкриті виборчі списки. Досвід Норвегії	2
	Разом	28

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
...		

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Взаємовплив виборчих та партійних систем	10
2	Актуальні питання правових та організаційних засад створення і ведення єдиного Державного реєстру виборців в Україні	10
3	Історико-теоретичні питання референдуму та референдумного процесу в Україні	10
4	Основні засади, порядок організації і проведення всеукраїнських референдумів	10
5	Партії та електоральна політика в країнах Західної Європи	10
6	Партії та електоральна політика в країнах Східної Європи	10
7	Партії та електоральна політика пострадянського простору	10
8	Партії та електоральна політика в США	10
9	Недоліки інституту виборів у Німеччині	10
1	Виборчі системи в Франції	10
	Разом	100

9. Індивідуальні завдання

КУРСОВА РОБОТА

Мета написання курсової роботи: детальніша і ґрунтовніша проробка лекційного матеріалу; перевірка та контроль ступеня засвоювання теоретичного матеріалу; формування у студентів передбачених робочою програмою вмінь.

Кожна тема дисципліни потребує додаткового опрацювання студентом під час самостійної роботи. Метою самостійної роботи є активізація засвоєння студентами теоретичних знань, набуття вмінь та навичок самостійного проведення розрахунків та аналізу результатів для успішного застосування їх у подальшій роботі. Самостійна робота студентів повинна мати творчий характер, розвивати навички до аналітичної діяльності.

Під час самостійної роботи студенти:

- поглиблено опрацьовують теоретичний матеріал з використанням рекомендованих літературних джерел та конспекту лекцій;
- проводять числові розрахунки та розв'язують задачі, винесені на поза аудиторну роботу;
- оволодівають методикою використання комп'ютерної техніки та програмних засобів, а також математичними методами розв'язання економічних, технічних і управлінських задач.

Тему студенти обирають самостійно, за варіантом, що відповідає останній цифрі номера залікової крижки. Якщо студент має бажання розробляти тему, яка не передбачена рекомендованою тематикою, він повинен це узгодити з керівником курсової роботи.

Тематика курсової роботи

1. Вибори і виборчі цензи. Представницька демократія давньої Греції та Стародавнього Риму.
2. Виборність і колегіальність за середньовіччя. Виникнення парламентаризму.
3. Вибори за часів Київської Русі.
4. Вибори в козацькій державі.
5. Українська Центральна Рада як орган представництва різних політичних сил.
6. Інститут виборів в СРСР, УРСР.
7. Вибори в умовах незалежної української держави. Мажоритарна система: одномандатна, багатомандатна і преференціальна.
8. Виборчі системи Латвії.
9. Виборчі системи Литви
10. Мажоритарна виборча система: порівняльний аналіз на прикладі 3-х країн
11. Виборче право та виборча система Польщі.
12. Інститут виборів у державах Азії, Африки та Австралії.
13. Інститут виборів у країнах, що розвиваються.
14. Організаційно-правові засади формування європейських стандартів державного управління виборчим процесом
15. Становлення виборчої системи в Україні: історичні аспекти.
16. Досвід виборчих систем України в політико-правовому аспекті.
17. Аналіз переваг та недоліків різних типів виборчих систем, випробуваних в Україні.
18. Виборчі системи: проблема вибору оптимальної моделі виборчої системи для України.
19. Оцінка ефективності сучасної змішаної виборчої системи на виборах до Верховної ради України.
20. Сучасна виборча система Австрії.
21. Досвід виборчих систем України в політико-правовому аспекті.
22. Оптимізація виборчої системи у контексті стабілізації політичної системи України

10. Методи навчання

Під час викладання курсу використовуються наступні методи навчання:

- розповідь – для оповідної, описової форми розкриття навчального матеріалу;
- пояснення – для розкриття сутності певного явища, закону, процесу;
- бесіда – для усвідомлення за допомогою діалогу нових явищ, понять;
- ілюстрація – для розкриття предметів і процесів через їх символічне зображення (малюнки, схеми, графіки);

- лабораторна робота – для використання набутих знань у розв’язанні практичних завдань;
- аналітичний метод – мисленнєвого або практичного розкладу цілого на частини з метою вивчення їх суттєвих ознак;
- проблемний виклад матеріалу – для створення проблемної ситуації.

12. Очікувані результати навчання з дисципліни

РН01. Застосовувати критичне мислення, раціональну аргументацію, аналіз та синтез.

РН02. Розуміти предметну область та базову специфіку професійної діяльності.

РН04. Застосовувати здобуті знання у професійній діяльності.

РН05. Проводити професійний пошук, оброблення та аналіз фактів, даних та інформації з різних первинних та вторинних джерел.

РН06. Спілкуватися та презентувати свої ідеї широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.

РН07. Працювати у професійних колективах, державних і недержавних організаціях.

РН08. Планувати, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт у встановлені роботодавцем терміни.

РН09. Знати як використовувати свої права і обов’язки як члена суспільства та поділяти цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

РН10. Опанувати моральними, культурними, науковими цінностями і досягненнями суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області та використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

РН11. Знати на відповідному рівні загальні принципи природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи основні віхи розвитку уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.

РН12. Знати основи нормативної та позитивної політичної теорії, політичного аналізу, порівняльної та прикладної політології.

РН13. Вільно володіти базовим професійним категорійно-поняттєвим та аналітично-дослідницьким апаратом сучасної світової політичної науки.

РН14. Розуміти ключові принципи функціонування влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн та регіонів.

РН15. Застосовувати ключові політологічні поняття, теорії та методи до аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей.

РН16. Розуміти базові особливості реалізації влади у різних політичних системах та контекст їх функціонування і взаємодії.

РН17. Використовувати сучасні політологічні теорії, концепти та методи для аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівні.

PH18. Конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням прикладних методів, технологій та інструментарію аналізу.

PH19. Фахово викладати політологічні дисципліни на відповідному рівні даної освітньої кваліфікації.

PH20. Фахово виконувати політико-організаційні, експертні, дорадчі та консультаційні функції на національному та міжнародному ринку праці.

13.Засоби оцінювання

Поточний контроль за індивідуальною самостійною роботою студентів проводиться за результатами як аудиторної, так і позааудиторної діяльності.

На практичних заняттях поточний контроль здійснюється за результатами виступів на семінарах, в яких оцінюється не тільки рівень розкриття проблем, а й активність студента в обговоренні, уміння опонувати, поставити запитання, висловити своє бачення проблеми. Перевіряються конспекти лекцій, конспекти тем, що підлягають самостійному вивченню, оцінюється підготовка та оформлення рефератів, виконання контрольних робіт, тестів, творчих завдань у вигляді складання аналітичних таблиць за відповідними методичними вказівками, опорно-інформаційних та структурно-логічних схем за окремими темами..

До критеріїв оцінювання поточної роботи включають також стан робочих записів, що ведуться під час самостійного опрацювання навчально-методичних та науково-теоретичних джерел. Оцінка враховує їхню змістовність, систематичність, наявність елементів творчого опрацювання пропонованої літератури (структурованість, систематизація, аналітичне узагальнення тощо).

Готуючи доповідь, необхідно виходити з того, що його обсяг не може перевищувати 4–5 сторінок (7–10 хвилин за часом повідомлення). Обов'язковими є точно сформульовані цілі, засаднича ідея доповіді, висновки та перелік джерел, що використовувались для його підготовки.

Проміжний контроль проводиться у формі письмових контрольних робіт за тематичними модулями (незалежно від того, чи розглядалися ці теми на лекціях або семінарах, чи опрацювалися самостійно). Модулями охоплюються всі теми навчальної програми.

Проведення письмових контрольних робіт здійснюється за планами-графіками у визначені терміни. Контрольні роботи передбачають як теоретичні питання, так і тестові завдання різного рівня складності.

Положенням про екзаменаційну сесію студентів передбачена письмова форма підсумкового контролю знань, яка підвищує об'єктивність оцінки і посилює мотивацію щодо оволодіння програмним матеріалом протягом нормативного періоду його вивчення.

Підсумковий контроль знань здійснюється у формі письмового заліку (не залежно від форми навчання) за білетами різного рівня складності. Для проведення заліку розроблено та затверджено перелік питань, що охоплюють увесь матеріал нормативної програми даного курсу. Ці питання доводяться до відома студентів на початку вивчення курсу. З метою виявлення різниці в рівні засвоєння знань і охоплення основного програмного матеріалу, крім теоретичних

питань, застосовується тестова форма формалізованих питань з кожної теми курсу.

14. Критерії оцінювання

Кожен змістовний модуль оцінюється за 100-бальною шкалою.

Під час контролю враховуючи наступні види робіт:

- активність роботи студента на практичному занятті оцінюється до 6 балів. (Всього 14 практичних занять по 3 балів = 42 бали);
- аудиторна контрольна робота – до 58 бала.

Підсумковий контроль визначається як середня двох контролів за перший та другий змістовні модулі.

Оцінювання курсової роботи

Пояснювальна записка	Ілюстративна частина	Захист роботи	Сума
до 30	до 30	до 40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Методичне забезпечення

15. Рекомендована література

Базова

1. Балабан Р. В. Теорія виборчої системи / Р. В. Балабан. – К. : Либідь, 2007. – 112 с.
2. Бучин М. А. Демократичні принципи виборів: політико-правові аспекти регулювання в Україні : моногр. / М.А. Бучин. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2012. – 364 с.
3. Буркут І. Г. Виборчі технології: регіональний досвід / І. Г. Буркут, О. В. Колесников. – Чернівці : Букрек, 2009. – 240 с.
4. Варій М. Й. Політико-психологічні передвиборчі технології: Навч.-метод. посібник / М. Й Варій. – К. : Ельга Ніка-Центр , 2003. – 400 с.
5. Вибори в Європейському Союзі / За ред. Д.С. Ковриженка ; Лабораторія законодавчих ініціатив. – К. : ФАДА, 2006. – 156 с.
6. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права. Матеріали Венеціанської Комісії, органів Ради: пер. з англ. / За ред. Ю.Ключковського. Вид. 2-е, випр. і доповн.- К.: ФАДА, 2009. – 340 с.
7. Шведа Ю. Р. Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні.- Львів, 2010. – 462 с.
8. Шведа Ю. Р. Партії та вибори : енциклопедичний словник / Ю. Р. Шведа. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 750 с.
9. Шведа Ю. Політичні партії у виборах: теорія та практика виборчої кампанії : навч.-метод. посіб. / Ю. Шведа. – К. : Знання, 2012. – 373 с.

Допоміжна

1. Вибори і референдум в Україні: проблема теорії і практики: збірник / ред. : М. Рябець та ін. – К. : Центральна виборча комісія, 2001. – 360 с.
2. Виборче право України. Навчальний посібник / За заг. ред. В.Ф. Погорілка, М.І. Ставнійчук. – К. : Парламентське вид-во, 2003. – 383 с.
3. Дерев'янку С. М. Політико-правові засади референдумів в Україні : монографія / Сергій Миронович Дерев'янку. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2011. – 848 с.
4. Дюверже М. Политические институты и конституционное право // Антология мировой политической мысли: В 5 тт. / Семигин Г.Ю. (руков. проекта); Нац. общ.-научн. Фонд, Акад. полит. науки. – М.: Мысль, 1997. – Т.2: Зарубежная политическая мысль XX в. – 831 с.
5. Мазур О. Г. Виборча система України: у пошуках оптимального варіанту // Нова політика. - №1. – 2001. – С. 6-8.
6. Максимець Б. В. Національно-демократичні партії України у виборчих кампаніях початку ХХІ століття : [монографія] / Б. В. Максимець / Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. Василя Стефаника, 2014. – 219 с.
7. Поліщук І. Політичні партії як суб'єкти виборчого процесу // Політичний менеджмент. – 2005. - № 6. - С.42-48.

8. Правова культура виборів в Україні: теорія і практика : Монографія / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – К. : Юридична думка, – 2006. – 156 с.
9. Романюк А., Шведа Ю. Партії та електоральна політика. – Львів: Астролябія, 2005. – 348 с.
10. Таагпера Р., Шугарт М. С. Описание избирательных систем // Партии и выборы. Хрестоматия / Отв. ред. и сост. Н.В.Анохина, Е.Ю.Мелешкина. - М.: РАН ИНИОН, 2004. - С. 133-135.
11. Тодика О.Ю. Народовладдя на трансформаційному етапі розвитку держави і суспільства: Монографія / За ред. О.В. Петришина, д-ра юрид. наук, проф., акад. АпрН України. – Х.: Право, 2007. – 480с.
12. Уоллерстайн М. Избирательные системы. Партии и политическая стабильность // Полис. – 1992. – № 5-6. – С.156-162.
13. Цоклан В.І., Федоренко В.Л. Система сучасних джерел конституційного права України: Монографія / За ред. В.Л. Федоренка. – К.: Ліра-К. – 2009. – 400с.
14. Фаер С. А. Приемы стратегии и тактики предвыборной борьбы: PR-секреты общественных отношений. «Ловушки» в конкурентной борьбе. Механизмы политической карьеры / С. А. Фаер. – К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2001. – 136 с.

16. Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені Вернадського <http://archive.nbuv.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Президента України: www.president.gov.ua/
3. Офіційний сайт Верховної Ради України: <http://rada.gov.ua/>
4. Батура С. Політико-правові особливості становлення виборчої системи в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/3383/>
5. Європейський виборчий доробок // Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи. – Вид. 2-е, випр. і доповн. / За ред. Ю.Ключковського. – К.: Логос, 2009. – 500 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.eli.org.ua/upload/Europe_III.pdf?PHPSESSID
6. Электоральная информационная библиотека ACE - ACE Electoral Knowledge Network. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://aceproject.org/>
7. http://ebk.net.ua/Book/political_science/uriy_politologiya/literature.htm
8. http://mirslovarei.com/pol_A